

CITACŇNÍ KURZ

pro studenty a učiitele středních škol

2

PROČ CITUJEME

a proč jsou citace důležité?

PROČ CITUJEME, aneb dodržování pravidel citační etiky

Citační etika se snaží zajistit důstojné zacházení s informacemi. Jednoduše lze říci, že jejím hlavním smyslem je umět prokázat znalosti v práci s informačními zdroji, a to především tak, že se vyhneme chybám v citování, citacích a plagiátorství.

Hlavní zásady citační etiky

**Povinnost citovat
všechny zdroje**

**Neuvádět citace,
které jsme v textu
nevyužili**

Citovat přesně

**Nevytvářet
plagiáty**

PROČ MUSÍME CITOVAT?

AUTORSKÝ ZÁKON

Autorský zákon 121/2000 Sb. udává, že při použití cizího díla je třeba jednoznačně identifikovat zdrojový dokument, a to uvedením autora, názvu díla a pramen. V §31 zákona se uvádí, že lze přebírat dílo pouze v rozsahu, který nepřesáhne sledovaný účel vašeho díla. Co si pod tímto rozsahem představit už zákon nedefinuje. (Autorský zákon, 2000)

ZPĚTNE OVĚŘENÍ MYŠLENEK

Uvedením správných odkazů a bibliografických citací v textu, umožňujeme čtenářům přečíst si původní text, ze kterého jsme čerpali při psaní. Čtenář si tam může zpětně ověřit, zda citovaný text pochopil správně a třeba jej záměrně neupravil.

SCHOPNOST PRÁCE S LITERATUROU

Pokud při psaní odborné práce vycházíme z dřívějších výzkumů, odborných prací a kvalitní literatury, dáváme tím najevo, že rozumíme a orientujeme se v dané problematice.

ZÍSKÁNÍ ŠIRŠÍHO KONTEXTU K POPISOVANE PROBLEMATICE

Citováním dalších prací a jejich využitím ve vlastní práci si rozšiřujeme nejen vlastní znalosti a obzory, ale to samé nabízíme i svým čtenářům.

**NEMUSÍME
CITOVAT**

OBECNĚ ZNÁMÁ INFORMACE

Jejich znalost lze očekávat u široké veřejnosti nebo cílové skupiny, jíž je text určen, proto je nemusíme citovat.

Pomoci rozhodnout se, zda se jedná o obecně známou informaci, může také fakt, že se jedná o informaci, kterou bychom měli znát ze základní školy, popř., že je uvedena v několika významných a na sobě nezávislých encyklopediích. Pokud si ovšem nejsme jisti, že se jedná o obecně známou informaci, tak citaci raději uvedeme. Nic tím nezkazíme.

Hlavním městem České republiky je Praha, která má přes jeden milion obyvatel.

Jedná se obecně známou informací. Toto tvrzení neuvádí konkrétní, ale pouze přibližný údaj a počtu obyvatel. Tuto informaci znají i žáci na základní škole.

**Praha měla k 31. prosinci 2020 1 335 084 obyvatel.
(Obyvatelstvo, 2021)**

Tvrzení uvádí přesný počet obyvatel k určitému datu. Tuto informaci je třeba získat z informačního zdroje. V tomto případě ze stránek Českého statistického úřadu. Proto musíme uvést citaci.

Přečtěte si následující text

PŘÍBĚH JEDNÉ DIPLOMKY

Eva byla vždy pilná studentka, na střední škole premiantka, která s učením neměla výraznější problém a u učitelů byla oblíbená. Studovala gymnázium, a proto pro ni bylo pokračování ve studiu na vysoké škole celkem jasnou volbou.

Dostala se na vysněnou pedagogickou fakultu, přestěhovala se od rodičů na privát v Brně a užívala si studentského života plnými douškami. Studium bylo časově náročné, ale i tak si našla čas na zábavu i na brigádu. Protože peněz ani pracovních zkušeností není nikdy dost, našla si od nového semestru lepší, ale časově náročnější brigádu. Evě bylo jasné, že nebude mít tolik času na školu a snažila se větším počtem předmětů nahnat nějaké kredity do zásoby. Zapsala si i předměty za víc kreditů, které úplně nesouvisely s jejím oborem. Některé z nich měly i náročné ukončení v podobě několikastránkových esejí.

Jedním z předmětů byl i Středověk v českých zemích, kde Eva musela napsat desetistránkovou esej o významné středověké události v jejím rodném městě. Eva si vzpomněla, že její spolužačka Nina z gymnázia psala na podobné téma středoškolskou odbornou činnost neboli SOČku. Nina Evě SOČku ochotně poskytla, říkala si, že bude mít alespoň praktické využití. Eva zkopírovala části textu, samozřejmě včetně odkazů v textu na použitou literaturu a seznamu použité literatury a vytvořila tak esej, kterou odevzdala pod svým jménem. Eva ani Nina v tom neviděly zásadní problém – esej přece splňovala požadavky na odborný text, naplnila zadaný rozsah a vše bylo důkladně ocitováno. Vyučující však plagiát neodhalil a Eva získala kredity za předmět.

Úkol 1

Jak čas plynul, Evě se pomalu blížil konec studia. Vybrala si téma bakalářské práce Specifika výuky dětí s ADHD. Téma ji bylo blízké, proto si byla jistá, že bakalářku nebude problém napsat. V minulém semestru na toto téma psala i seminární práci. Začala si načítat odbornou literaturu a zajímavé pasáže si přepisovala do počítače nebo si je z literatury kopírovala a zakládala do složky na později.

Bakalářskou práci napsala celkem rychle. Vycházela i ze seminární práce z předchozího semestru. Vzhledem k tomu, že téma ji bavilo, tak toho načetla opravdu hodně. Využila české i zahraniční zdroje, protože angličtina jí nedělá problém. Zadaný rozsah max. 90 000 znaků sice o něco překročila, ale nebylo to podle ní na závadu. V práci měla uvedeno téměř 100 bibliografických citací použitých zdrojů a všechny citace tvořila ve volně dostupném generátoru citací podle normy ČSN ISO 690, kterou škola k citování vyžaduje.

Během psaní však narazila na několik zádrhelů. Ne u všech kopií a výpisků, které si z knih a článků udělala, si zapsala jejich autora a další bibliografické údaje. Při vytváření citací si pak nebyla jistá, jestli cituje správnou knihu. U některých výpisků si nevzpomněla vůbec, odkud jsou, a tak je necitovala, nebo si údaje do citace vymyslela. Problém také nastal, když jeden ze zahraničních webů přestal existovat a Evu nenapadlo si údaje o něm zavčas někde zaznamenat. Vzhledem k tomu, že si informace z něj překládala volně do češtiny, tak je stejně považovala více méně za své a v necitování neviděla přílišný problém.

V textu využívala hojně přímé i nepřímé citace. Přímé citace správně zapsala do uvozovek a následně odkázala na zdrojový dokument. Eva našla mnoho zajímavých pasáží, jež spojila dohromady, a vznikl tak desetistránkový text, ke kterému neměla potřebu dodat vlastní komentáře.

Úkol 1

Při konečné kontrole textu si sice uvědomila, že cituje spoustu zajímavé literatury, ale ani jeden dokument není od uznávaných autorit z oboru. To ji trochu zarazilo, a tak vložila do textu odkazy na díla některých z nich. Evu také mrzelo, že na druhou stranu některé zajímavé knížky vůbec nepoužila. Nicméně do seznamu použitých zdrojů je uvedla, protože ji napadlo, že by se případným čtenářům se zájmem o stejnou problematiku mohly hodit.

Jaké bylo pro Evu překvapení, když se ji bakalářskou prací nepodařilo obhájit. Ptáte se proč? Přečtěte si posudek.

Posudek oponenta

Mžourek, Zdeněk

Diplomovou práci nemohu doporučit k obhajobě, a to z důvodů, které popíšu níže. Vytvořené grafické rozhraní je schopnou pouze vykreslit obraz perfúzního fantomu v příloženém MATLABovském souboru. Ostatní prvky tohoto rozhraní, jako jsou například textová pole, jsou nefunkční, respektive nepropojené s nějakými funkcemi, které by prováděly rekonstrukci dat z magnetické rezonance. To považuji za hrubé nesplnění hlavního cíle práce. Teoretickou část práce nemohu považovat za vlastní dílo diplomantky a to z těchto důvodů: - strana 4 až 15 (dle číslování stran v práci) je text přeložený do slovenštiny z diplomové práce Ing. Mari Daňkové. Text je jen velmi lehce parafrázován, téměř bez citací, a všechny obrázky (až na obrázek číslo 1) pochází též ze zmíněné diplomové práce. Samotné rovnice jsou pouze zkopírovány jako obrázky a vloženy do práce. - strana 16 je kousek přeloženého textu z článku Rídké reprezentace signálů: komprimované snímání publikovaném v časopise Elektrovue v roce 2011. Jelikož se jedná o plagiát, je zbytečné hodnotit odbornou stránku práce. Po typografické stránce práce patří spíše k podprůměrným, citace nejsou prakticky využívány, a drtivá většina citací uvedena v seznamu literatury není v práci vůbec použita. Na základě těchto důvodů uděluji hodnocení F (10 bodů).

F

Obrázek 1 - Posudek vedoucího práce na VUT.

Úkol 1

Zadání úkolu:

Vyznačte v Příběhu jedné diplomky všechny prohřešky proti citační etice.

TIP: Stáhněte si text v PDF z rozhraní kurzu a vytiskněte si ho. Vyznačené pasáže pak najdete v souboru řešení.

Řešení

Označili jste správné pasáže? Přečtěte si vysvětlení.

PROBLÉM 1

"Eva zkopírovala části textu, samozřejmě včetně odkazů v textu na použitou literaturu a seznamu použité literatury a vytvořila tak esej, kterou odevzdala pod svým jménem."

Ačkoli Eva SOČku nekopírovala celou, ale pouze vybrané pasáže, je vám jistě jasné, že se dopustila plagiátorství. V samotném důsledku porušila i autorský zákon, který nám všem ukládá, že pokud chceme v odůvodněné míře použít cizí práci, např. v našem příběhu text, je třeba uvést autora, název a pramen. Což Eva neudělala, protože Ninu a její SOČku nikde v eseji neuvedla. Eva také okopírováním textu Niny neprokázala svou vlastní schopnost pracovat s odbornými zdroji, čímž se provinila i proti citační etice. A co jednání Niny – bylo podle vás etické, že nechala Evu odevzdat svůj text?

Označili jste správné pasáže? Přečtěte si vysvětlení.

PROBLÉM 2

"Ne u všech kopií a výpisků, které si z knih a článků udělala, si zapsala jejich autora a další bibliografické údaje. Při vytváření citací si pak nebyla jistá, jestli cituje správnou knihu."

Eva udělala dobře, že si načetla dostatek literatury k tématu a také není chyba, že při psaní vycházela ze seminární práce, kterou sama napsala. Nevhodný postup ovšem zvolila při zpracování výpisků a údajů o prostudované literatuře. Vždy je třeba si ihned zapsat potřebné bibliografické údaje o dokumentu, který chceme při psaní použít, včetně poznámky, na kterých stránkách se zajímavé pasáže vyskytují. Již za pár dnů se vám budou špatně dohledávat.

Označili jste správné pasáže? Přečtěte si vysvětlení.

PROBLÉM 3

"U některých výpisků si nevzpomněla vůbec, odkud jsou, a tak je necitovala, nebo si údaje do citace vymyslela. Problém také nastal, když jeden ze zahraničních webů přestal existovat a Evu nenapadlo si údaje o něm zavčas někde zaznamenat. Vzhledem k tomu, že si informace z něj překládala volně do češtiny, tak je stejně považovala více méně za své a v necitování neviděla přílišný problém."

Eva si některé údaje i dokumenty vymyslela, čímž znemožnila dohledat čtenářům zdrojové dokumenty, které při psaní využila. To je jedna z forem plagiátorství. Dalším prohřeškem bylo, když Eva použila přeložený text ze zahraničního webu, aniž by ho citovala. To, že stránky přestaly existovat, ji neomlouvá. Měla si citaci vytvořit hned, čímž by se tomuto problému vyhnula.

Označili jste správné pasáže? Přečtěte si vysvětlení.

PROBLÉM 4

"Eva našla mnoho zajímavých pasáží, jež spojila dohromady, a vznikl tak desetistránkový text, ke kterému neměla potřebu dodat vlastní komentáře."

Problematická je i desetistránková pasáž, kdy Eva dobře využila přímých i nepřímých citací, ale nepřidala k nim žádnou přidanou hodnotu v podobě vlastního textu. Jedná se opět formu plagiátorství – nesprávný kompilát.

Práce kompilačního charakteru, tedy práce udávající přehled o stavu daného tématu z různých pohledů s přispěním autora vlastního vhledu a názoru, jsou ve vědecké praxi běžné. Smyslem vědecké práce je přinést nové poznatky v daném vědním oboru, pouhými výňatky děl cizích autorů tento smysl nikdy nenaplníme.

Označili jste správné pasáže? Přečtěte si vysvětlení.

PROBLÉM 5

"Při konečné kontrole textu si sice uvědomila, že cituje spoustu zajímavé literatury, ale ani jeden dokument není od uznávaných autorit z oboru. To ji trochu zarazilo, a tak vložila do textu odkazy na díla některých z nich. Evu také mrzelo, že na druhou stranu některé zajímavé knížky vůbec nepoužila. Nicméně do seznamu použitých zdrojů je uvedla, protože ji napadlo, že by se případným čtenářům se zájmem o stejnou problematiku mohly hodit."

Prohřešek proti citační etice a plagiátorství je také uvedení bibliografických citací dokumentů, které jsme v práci nepoužili. Stejně tak nemůžeme v soupisu literatury uvést dokumenty, které jsme v práci nepoužili.

ZÁVĚREM

Příběh Evy a jejího studia je sice smyšlený, ale není daleko od skutečnosti. Potvrdit to mohou jednání akademických senátů napříč vysokými školami, které se prohřešky proti citační etice a plagiátorstvím zabývají. Smutnou realitou je však i neschopnost některých vyučujících a čelních politiků jít vlastním studentům a voličům morálním příkladem.

Existenci problematických diplomových prací dokládají i volně dostupné posudky v repozitářích diplomových prací (např. na [Theses.cz](https://theses.cz)).

Úkol 2

Určete, která z následujících informací je

OBECNĚ ZNÁMÁ INFORMACE

- 1 Předstírané naslouchání kombinuje vztahový respekt s věcným nezájmem. Mluvčí je důležitý, ale jeho sdělení nás příliš nezajímá nebo mu nepřisuzujeme velkou váhu.
- 2 Obsah čtverce sestrojeného nad přeponou libovolného pravoúhlého trojúhelníku je roven součtu obsahů čtverců nad oběma jeho odvěsnami.
- 3 V roce 1995 byl podíl těch, kteří v Evropské unii nemluví žádným cizím jazykem, 51 %.
- 4 Teplotní průměr mezi dubnem a zářím 2018 byl dle měření v pražském Klementinu nejteplejší od roku 1811.
- 5 Latinské označení pro heřmánek pravý je *Matricaria chamomilla*.
- 6 Karlova univerzita byla založena roku 1348 a patří mezi nejstarší evropské univerzity.

Řešení

Určili jste správně?

OBECNĚ ZNÁMÁ INFORMACE

- 1 NE - je to tvrzení, které bychom měli doložit zdrojem
- 2 ANO - Pythagorovu větu bychom měli znát již ze základní školy
- 3 NE - tato čísla asi jen tak někdo neví, je třeba doložit zdrojem
- 4 NE - ne každý zná teplotní průměry, je třeba doložit zdrojem
- 5 NE - latinské názvy rostlin jsou specifická znalost, je vhodné doložit zdrojem, pokud nepublikujete pro botaniky
- 6 ANO - základní znalost historie

Pamatujte si

**CITUJTE VŠECHNY
POUŽITÉ ZDROJE**

**CITUJTE HNED PŘI
PSANÍ PRÁCE**

**NEDĚLEJTE STEJNÉ
CHYBY JAKO EVA**
